

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

Сунь Ле

«Втілення традицій театрального мистецтва Китаю в національній
фортепіанній музиці»,

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії

за спеціальністю 025 – Музичне мистецтво

галузі знань 02 – «Культура і мистецтво»

Наукове дослідження Сунь Ле, представлене до захисту як дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії, є вагомим і ґрунтовним внеском у вивчення питань музичної культури Китаю в її складному поєднанні з європейською фортепіанною традицією. Дисертація привертає увагу своєю тематикою, міждисциплінарним характером, методологічною виваженістю та цілісною логікою викладу. Незважаючи на те що в українському музикознавстві останнього десятиліття з'явилась досить велика кількість досліджень, присвячених китайській музиці (зокрема і фортепіанній), серед них ще не було ґрунтовної розвідки щодо впливу національного театрального мистецтва Китаю на розвиток китайського фортепіанного мистецтва. Разом з тим цей напрям дослідження є очевидним, хоча б тому, що безсумнівним і добре вивченим є вплив європейського театрального (музично-театрального мистецтва) на західну (зокрема фортепіанну) музику, на становлення й розвиток її основних виражальних засобів (мелодики, гармонії, формоутворення). Фортепіанна західна музика значною мірою є продуктом цього впливу, і найбільш природним вектором процесу її апропріації китайськими композиторами (для яких фортепіано безумовно є символом західної культури) є її насичення семантикою, образністю і виражальними засобами національного театрального мистецтва.

Отже, обрана тема має безперечну актуальність, оскільки порушує низку питань, що є недостатньо дослідженими академічною музикознавчою думкою.

Насамперед ідеться про інтеграцію елементів традиційної китайської опери у фортепіанну творчість, їхню інтерпретацію, адаптацію та переосмислення засобами європейського інструментального письма. Дисертантка переконливо демонструє, що китайська опера в її регіональних різновидах – пекінська, кантонська, хенанська, сичуанська тощо – є вагомим і значним джерелом формування національної фортепіанної школи.

Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Така структура забезпечує послідовне розкриття теми, дає змогу поступово занурити читача в коло дослідницьких проблем, окреслити методологічні засади роботи, охарактеризувати обраний корпус фортепіанних творів і представити детальний аналіз їхньої звукової семантики.

У вступі Сунь Ле чітко окреслює актуальність теми, обґрунтовує вибір об'єкта й предмета дослідження, формулює мету та завдання, визначає наукову новизну, практичне значення й структуру дисертації. Уже на цьому етапі відчувається методологічна культура дослідниці, її глибока поінформованість у сфері китайської музичної традиції, володіння широким колом наукових джерел і орієнтація в сучасному стані музикознавства.

Перший розділ дисертації присвячено розгляду китайської музично-драматичної традиції в історико-культурному та регіональному аспектах. Авторка подає вичерпний історіографічний огляд становлення оперного мистецтва Китаю, розглядає принципи сценічного втілення опери, її вокально-пластичну структуру, типологію персонажів, систему амплуа, символіку кольорів, жестів, масок і костюмів. Значну увагу приділено характеристиці найпоширеніших жанрів традиційної китайської опери – цзинцзюй, юецзюй, юйцзюй, чуаньцзюй, гедзайсі та ін. Визначення ключових рис кожного з цих жанрів (манера співу, система ролей, особливості інструментарію, семантика кольору, пластики, інтонації, метроритмічні формули) має принципове значення для подальшого аналізу їхнього втілення у фортепіанній музиці.

Другий розділ містить докладний аналіз фортепіанних творів китайських композиторів, в яких виявляються елементи театральної семантики. Серед розглянутих авторів – Чен І, Чжан Чжао, Цао Гуанпін, Чжу Сяоюй, Тан Дун, Чу Ванхуа, Гуо Чжиюань, Лі Ціфан, Цзя Дацунь, Сун Мінчжу. Показовим є добір репертуару – він включає як концертні твори, так і педагогічні п'єси, створені з метою ознайомлення молодих піаністів із національною музичною спадщиною. Дисертантка демонструє не лише глибоке знання творів, а й уміння аналітично їх інтерпретувати. Композиційні, фактурні, темброві, ритмічні та драматургічні особливості кожного твору досліджуються в контексті національної театральної традиції, що дозволяє розкрити семантичні зв'язки між джерелом і музичним втіленням.

Особливо цінною є увага, яку дисертантка приділяє питанням виконавської інтерпретації фортепіанних творів театральної семантики. Сунь Ле окреслює основні виконавські завдання, що постають перед піаністом, який звертається до подібного репертуару. Серед них: вміння передавати коливання агогіки, володіння широкою палітрою динамічних і артикуляційних засобів, виконавське інтонування пентатонічних послідовностей, уміння «імітувати» звучання китайських інструментів (ерху, піпа, гунь, ді, шен), наслідувати інтонаційні моделі оперного вокалу. Усі ці елементи мають бути органічно поєднані в інтерпретації, що відбиває специфіку китайської театральної естетичної традиції.

Дисертація вирізняється продуманим і точним використанням термінології. Авторка коректно вживає поняття, пов'язані з китайською театальною культурою (цзинцзюй, банші, банцзи, банцян, цюпай, сіпі, ерхуан, гаоцян тощо), та надає їм необхідні пояснення. Це свідчить про глибоке занурення у предмет дослідження, ретельну роботу з джерелами, в тому числі китайськомовними, кількість яких, опрацьована дослідницею, вражає (370 найменувань).

Ще одним вагомим досягненням дисертації є спроба визначити китайську фортепіанну музику як своєрідний інтермедіальний простір, в

якому взаємодіють музична семантика, жест, візуальне, театральне та етно-історичне. Фортепіано, в цьому сенсі, виступає як засіб «перекладу» традиційного театру на мову сучасної інструментальної музики, що відкриває нові горизонти для виконавської та композиторської діяльності.

Наукова новизна роботи очевидна: досі в українському музикознавстві не існувало узагальнюючого дослідження, присвяченого системному аналізу зв'язків китайської оперної традиції з фортепіанним мистецтвом. Робота Сунь Ле заповнює цю лакуну й закладає підвалини для подальших студій в царині кроскультурних досліджень музичного мистецтва.

Практичне значення роботи полягає не лише у збагаченні репертуару виконавців, а й у створенні методичних орієнтирів для піаністів, які прагнуть освоїти фортепіанну музику, побудовану на матеріалі китайської театральної традиції. Узагальнення дисертантки можуть бути використані в навчальних курсах з аналізу музичних творів, історії фортепіанного мистецтва, інтерпретації, виконавства, історії музики країн Азії, культурної антропології тощо.

Важливим висновком роботи є обов'язковість постановки питання щодо етнокультурної обізнаності виконавця: у роботі багаторазово підкреслюється, що інтерпретація китайських фортепіанних творів вимагає від піаніста не лише технічної майстерності, а й глибокого розуміння національно-естетичних джерел, які лежать в основі музики.

Робота апробована на численних конференціях, її результати оприлюднені у фахових виданнях категорії Б. Особливо слід відзначити, що дослідниця виступала не лише як теоретик, а й як виконавиця – надаючи практичне втілення теоретичним висновкам, що підсилює цінність роботи.

Разом із тим, як і будь-яке глибоке дослідження, дисертація викликає низку побажань та запитань. Зокрема:

1. На ст. 27 та 216 згадується про використання піаністом вібрато. Про що саме йдеться? Опонент не знайомий з вібрато як

прийомом фортепіанного виконавства. Якщо мається на увазі імітація вокального вібрато, то яким саме чином вона досягається?

2. Чи відомі дисертантці такі самі значні впливи традиційного національного театрального мистецтва на фортепіанну музику в сучасних культурах інших країн, зокрема Східної Азії (Японії, Кореї тощо)?

3. Чи відомі дисертантці приклади використання сучасними китайськими композиторами технік розширеного фортепіано (extended piano techniques) для втілення образно-семантичної або інструментальної специфіки китайської опери у своїх творах?

Утім, зазначені зауваження та запитання не зменшують високої вартості представленої роботи. Навпаки – вони є свідченням її наукової зрілості, широкого аналітичного поля, яке вона відкриває.

З урахуванням викладеного вважаю, що дисертація Сунь Ле «Втілення традицій театрального мистецтва Китаю в національній фортепіанній музиці» є оригінальним, завершеним науковим дослідженням, яке повністю відповідає вимогам до кваліфікаційних праць, поданих на здобуття ступеня доктора філософії. Робота виконана на високому науковому рівні, характеризується новизною, актуальністю, практичною значущістю, академічною доброчесністю та методологічною коректністю. Вона заслуговує на схвалення, а її авторка – на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 – «Музичне мистецтво».

Кандидат мистецтвознавства, доцент,
в.о. завідувача, в. о. професора
кафедри спеціального фортепіано № 1
НМАУ ім. П.І.Чайковського

Безбородько О.А.